

Delta blues

Ooit waren er plannen om de Donaudelta, één van de wildste en minst door mensen gecontroleerde gebieden in Europa, om te vormen tot bruikbare landbouwgrond. Die knechting van de natuur viel in het water - en hoe. Terwijl de bevolking in deze uithoek van Roemenië slinkt, krijgen planten en dieren er steeds meer de ruimte.

SCHRIJVER JOOST SMETS FOTOGRAAF BJÖRN SNELDERS

2

Als een kat op een lome zomerdag rekt Europa zich uit. Elk jaar weer strekt ons continent een stukje verder, dankzij sediment dat door de Donau wordt aangevoerd. De oude vuurtoren van Sulina staat al lang niet meer aan de kust: voor een duik in de Zwarte Zee moet je tegenwoordig twee kilometer verderop zijn. Lome zomerdagen zijn alles wat het Roemeense stadje nog rest. Vrijwel ongezien stroomt de op één na langste rivier van ons werelddeel naar de finishlijn, na een marathon waarvoor niemand zich nog interesseert.

Ooit was Sulina een kosmopolitische havenstad. Tientallen minderheden leefden er zij aan zij. Een katholieke kerk, een oosters-orthodoxe kathedraal en een Griekse kerk verkeren in verschillende stadia van verval. Op het kerkhof liggen naast Roemenen de graven van Haholi, een Oekraïense minderheid die zich in de Donaudelta vestigde, en Lipovanen, oudgelovigen die in de zeventiende en achttiende eeuw uit Rusland vluchtten. We zien er Engelsen, Italianen, Fransen, Oostenrijkers, Kroaten, Serven, Montenegrijnen, Hongaren en Maltezers. Er ligt zelfs een piraat begraven, compleet met gekruiste beenderen en schedel op zijn grafsteen. Een nagenoeg lege fles rum vormt een laatste eerbetoon.

Dit was het kruispunt tussen Europa,

Rusland, het Ottomaanse Rijk, Perzië en verder. Sinds de opening van het Donau-Zwarte Zeekanaal in 1984, verder naar het zuiden, is de Donaudelta een vergeten gebied. *Backwaters* die langzaam leegstromen, letterlijk, in de Zwarte Zee, en figuurlijk, met een krimpende bevolking. Van de 7347 bewoners die Sulina ruim een eeuw geleden telde is minder dan de helft over, als een westernstadje waar vrijwel wekelijks een streep door het huidige inwonertal gaat om het naar beneden bij te stellen. Rijkversierde gevels van ooit gewichtige bouwwerken brokkelen langzaam af, communistische hoogbouw kan fluiten naar een facelift. Het plan van dictator Nicolae Ceaușescu om de natuur te knechten en de hele regio om te vormen tot landbouwgrond is definitief mislukt. Hier, in één van de wildste en minst door mensen gecontroleerde gebieden in Europa, slinken lokale gemeenschappen, maar wint de natuur aan terrein.

BIESBOSCH KEER DUIZEND

Sulina als absoluut ijkpunt, het nulpunt waar de Donau de zee kust. Nog altijd worden afstanden in de delta gemeten ten opzichte van de Zwarte Zee. Mila 23 heet niet voor niets zo: het dorp ligt 23 mijl van de kust, gemeten langs de oorspronkelijke stroom van de rivier. Gids

Lucian brengt ons erheen. Haast om er te komen heeft hij niet. Na een stop bij een drijvend winkeltje in Crișan waar ze diesel, motorolie en Heineken verkopen – qua smaak zal het allemaal niet ver uiteenlopen – stuurt Lucian ons bootje weg van de brede rivierarm om opzettelijk te verdwalen in een doolhof van waterwegen.

De delta is piepjong. Het gebied ontstond pas vijfduizend jaar geleden. De mens is er nog minder lang: op een landkaart uit 1867 zie ik dorpen als Crișan, Mila 23 en Letea niet staan. ‘Crișan is zo’n 120 jaar oud, gesticht in de tijd dat Koning Carol de Donau rechte trok,’ vertelt Lucian. ‘In de communistische tijd telde het dorp vijfhonderd inwoners. Op veel plekken werd vis gekweekt. Tegenwoordig zijn het er een stuk minder, zowel de inwoners als degenen die van de visvangst of -kweek leven. Nu moeten we het van toerisme hebben.’ Dat toerisme is tweeledig. Vogelaars en andere natuurliefhebbers enerzijds, Roemenen die komen om te vissen en veel te eten en drinken anderzijds. We glijden voorbij aan Hotel Labăda Luxury Resort & Spa, met glijbanen in schreeuwelijke kleuren, ingevlogen personeel en, godbetert, een infinity pool. Lucian kijkt afkeurend. ‘Het dorp heeft er niets aan. Nou ja, als we ’s avonds met een paar mannen in een bootje stappen om er bier te drinken wel,’ geeft hij schorvoetend toe. ‘Dan hebben onze vrouwen geen idee waar we uithangen.’

Mijn eerste indruk is mis: achter deze beer van een kerel in camouflagevest huist geen fanatieke visser, maar een gepassioneerde vogelkenner. Binnen een mum van tijd hebben we kleine en grote zilvereigers gespot, een kwak, met helderblauwe vleugels wikkende scharelars, ijsvogels en een bruine kiekendief die boven het riet cirkelt. Zo geruisloos mogelijk stuurt Lucian in de buurt van vogelsoorten die hij voor de dui-

Met de klok mee vanaf linksboven Huizen van de Lipovanen, zoals hier in Crișan, herken je aan de lichtblauwe kleur. / Gids Dan van Pensiunea Vasiliu in Crișan. / Crișan is niet over weg bereikbaar, maar elk huis heeft een eigen aanlegsteiger. / Jonge Moorse landschildpad in het Măcingebergte, op een uurtje rijden van de Donaudelta. *Vorige pagina's* Met een oppervlakte van ongeveer vijfduizend vierkante kilometer is de Donaudelta net zo groot als de provincie Gelderland, maar het gebied telt slechts 15.000 inwoners.

Met de klok mee vanaf linksboven De hoogste rivierduinen in de Donaudelta zijn twaalf meter hoog. In vergelijking daarmee is het tot 467 meter hoge Măcingebergte reusachtig. / Een nieuwsgierige boomkikker hopt langs op de dinertafel in Letea. / Het Măcingebergte is op veel plaatsen in de delta als een silhouet aan de horizon zichtbaar. De meeste Roemenen zouden deze 'heuveltjes' geen blik waardig keuren, maar in dit vlakke deel van het land zijn de rotsen behoorlijk indrukwekkend. / Inwonerster in het dorp Letea. / Orthodoxe kerk in het dorpje C. A. Rosetti.

ROEMENIË

Dit is de Biesbosch
keer duizend. Maar dan
met kroeskoppelikanen,
één van de zwaarste
vogelsoorten ter wereld,
en roze pelikanen,
*reusachtige vogels met een
spanwijdte tot 3,60 meter*

Met de klok mee vanaf linksboven Roze pelikaan. / De gestrande
vuurtoren van Sulina staat steeds verder van de Zwarte Zee. /
Blaasorkest van groene kikkers. / Hop.

ROEMENIË

Hier, in één van de wildste en minst door mensen gecontroleerde gebieden in Europa, slinken lokale gemeenschappen, maar wint de natuur aan terrein

zendste keer moet zien. Minder enthousiast is hij er niet om. We varen langs wilgen, populieren en elzen, af en toe een kerspruim met nog groene vruchten en vooral eindeloze rietkragen. Wilgenpluisjes zweven door de lucht. Het is de Biesbosch keer duizend. Maar dan met kroeskoppelikanen, met een gewicht van gemiddeld dertien kilo één van de zwaarste vogelsoorten ter wereld, en roze pelikanen, reusachtige vogels met een spanwijdte tot 3,60 meter. Alleen de albatros is ze op dat vlak de baas.

Lucian is een varende encyclopedie. Wanneer hij een kleine lisdodde plukt, pelt hij de stengel van de waterplant en laat hem ons proeven. Lichtzoet smaakt het, een beetje krokant. 'En deze wilde munt pluk ik voor thee, dat is goed als je buikpijn hebt,' weet hij. We houden stil. De kikkerconcerten zijn oorverdovend. Om ons heen steken gele plomp en witte waterlelies boven het verrassend heldere water uit, weidebeekjuffers fladderen er frivol boven. In de schaduw van een grote wilg spreidt Lucian een tafelkleed op de oever en haalt onze lunch tevoorschijn: eieren, gefrituurde courgette, *zacusca*, een pittige groentespread van gerookte aubergine en paprika, en *cozonac*, zoet feestbrood.

ROEIMENIË

Veel werkgelegenheid is er niet in de Donaudelta. Om zijn inkomen aan te vullen werkt Lucian als dorpsbewaker in Crişan. Om de nacht rijdt hij op een scootertje van Nederlandse make-lij de zeven kilometer lange straat aan de rivier op en neer, op en neer, tot vier uur 's ochtends. Het zal geen baan vol spanning en wilde achtervolgingen zijn. Maar er zijn weinig betere plekken om als kind op te groeien. 'We speelden altijd buiten,' mijmert Lucian. 'Waterwegen verkennen, groente en fruit gapen uit de tuinen in het dorp ... Pas als het donker werd gingen we weer naar huis.' Nu lopen de scholen leeg. 'Crişan had tachtig scholieren, nu zijn het er nog zeven,' vertelt Lucian. 'Caraorman telt nog één of twee leerlingen; het schoolje zal wel snel de deuren sluiten.' Eén voor één gaan de dorpen in de delta kopje onder.

De nieuwe hoogbouw in Mila 23 is dan ook onverwacht. Een fonkelnieuwe toren met uitkijkplatform steekt hoog boven de blauwgeverfde Lipovanenhuysjes met hun bloemrijke tuinen uit. Zelfs de kerk – het interieur helderblauw met veel goud, de gezangboeken in het Cyrillische schrift – is minder hoog. Als God in Mila 23 iemand boven zich moet dulden, dan is het

Ivan Patzaichin, zevenvoudig Olympisch medaillewinnaar. Viermaal won hij goud, tussen 1968 en 1984. En hij was niet de enige. Van de Roemeense medaillewinnaars op de Olympische Spelen en wereldkampioenschappen roeien kwamen er dertien uit Mila 23. Nog eens vijftien werden geboren in Crişan en Caraorman. Drie dorpen met samen pak 'm beet duizend inwoners. Jongens die op hun zesde al in hun uppie naar de andere oever roeiden, dag in dag uit op het water waren en hier door roeicoaches uit Boekarest van de Donau werden geplukt. Het zijn hoogtijdagen die in het verleden liggen: de laatste medaille werd in 2001 gewonnen. Maar vergeten zijn ze niet, getuige de nieuwe aan Patzaichin gewijde tempel.

COWBOY VAN DE DELTA

Het blijft vreemd om op deze afgelegen plek, waar Europa steeds minder vastomlijnd is, enorme schepen uit Zanzibar en Panama voorbij te zien glijden. Wegen zijn er niet in de delta, auto's volslagen nutteloos. Behalve in Letea. Daar verbinden stoffige zandwegen vier gehuchten en een spookdorp met elkaar. We wandelen naar een buurdorp, langs tamarisken met vaalroze bloemen en lukraak in het niets geplaatste stopborden. Ooievaars nestelen op betonnen

Met de klok mee vanaf linksboven: Paard en wagen op de zandwegen van Letea. / Inwoner in het dorp Crişan. / Politieagenten kom je in de delta niet tegen, maar burgerwacht Lucian houdt de straten – pardon, de straat – van Crişan veilig. / Piratengraf op het kerkhof van Sulina.

Per paard en wagen door
het grote niets, op weg
naar het oerbos van Letea.

ROEMENIË

Wat ooit het kruispunt was tussen Europa,
Rusland, het Ottomaanse Rijk, Perzië en verder,
is nu een vergeten gebied

Zeven jaar lang leven deze oeverasen, de grootste eendagsvliegen van Europa, onder water, om dan als bezetenen te paren en eitjes te leggen

elektriciteitsmasten. Even later snellen we met een Parijs - Dakargevoel over een golvende zandweg, in een Volkswagen T3 pick-up die de APK-keuring in ons land niet zou doorstaan. Stuk voor stuk zijn de spaarzame inwoners in de delta in voor een praatje. De vrouw in het witgekalkte huisje met de groene kozijnen en de bloemenexplosie in haar tuin, de man die visnetten knoopt en nu Gerasim, die ons spontaan een lift terug naar Letea aanbiedt. Het dorps huisje waar hij opgroeide stelt weinig voor, de zandwegen zijn hopeloos slecht, maar hier heeft hij ruimte, rust, kippen, een moestuin en druiven om wijn van te maken.

Het gebied is te groot, te uitgestrekt, te wild voor mensen om er hun stempeel op te drukken. Stipjes van bebouwing worden met elkaar verbonden door een handjevol rechtgetrokken kanalen. Daarbuiten kronkelen duizenden stroompjes en waterwegen, versperren ondoordringbare rietkragen de doorgang en strekken rivierduinen zich in alle richtingen uit. Roemenen die terugkeren naar het huis van hun ouders of grootouders komen niet om zieltogende dorpen nieuw leven in te blazen, maar voor de rust, de alomtegenwoordige natuur. In de schaduw van een wilg drinken we

een biertje, terwijl op een tak boven ons hoofd een bijeneter fluit, niet afgeschrikt door onze aanwezigheid.

Vrijblijvend is die waardering van de natuur niet. Wie hier een steur vangt, gaat de gevangenis in. Het werkt, het gaat steeds beter met deze vis. En het oerbos van Letea, met eiken van soms wel vijfhonderd jaar oud, is een beschermd natuurreserveaat. Alleen de kuddes wilde paarden die hier leven zijn vogelvrij. 'De paarden kunnen zich overal ophouden, het gebied is enorm,' vertelt Marian. Met zijn paard en wagen brengt hij ons naar het oerbos. Werk is er weinig, tijd des te meer. 'Deze twee paarden heb ik zelf gevangen, als een cowboy. Je moet geduld hebben. Het is niet eenvoudig om een wild paard met een lasso te vangen. Het kostte me ongeveer een jaar per paard.' Helemaal tam ogen ze niet, maar Marian houdt de zwarte paarden in het gareel en stuurt de lichtblauwe houten kar over het zandpad door het grote niets.

DANS VAN ÉÉN AVOND

Tegen zonsondergang lopen we nog één keer naar de Donau en worden we getraakteerd op een wel heel bijzonder schouwspel. Op de pier voor ons pension in Crişan wriemelt een vreemd diertje.

Een citroengeel insect met bolle zwarte oogjes, twee lange gele legboren en twee paar uitzinnig klapperende vleugels. Het oogt buitenaards. Ik pak het op, gooi het in het water in de verwachting dat het daar meer op haar gemak is en zie tientallen, nee, honderden soortgelijke wezentjes die ijverig rondjes vliegen en hun legboren in het water dopen om er eitjes af te zetten. Pas dan zie ik de dichte wolken van honderdduizenden insecten die boven de Donau zweven. Vogels klapperen met opengesperde snavels door dit vliegende buffet, vissen springen op en doen zich tegoed aan ... ja, aan wat eigenlijk?

Onze gastheer Petre weet het vast. Dat klopt. Samen met tien Franse natuurliefhebbers die hij halsoverkop optrommelt rent hij naar de oever. Ook verschillende dorpelingen komen nu aanlopen. 'Dit zijn oeverasen,' vertelt Petre met een haast kinderlijk enthousiasme. Met een lengte tot twaalf centimeter zijn het de grootste eendagsvliegen van Europa. 'Zeven jaar lang leven ze onder water, om dan als bezetenen te paren en eitjes te leggen.' Het is een dans van één avond. Drie kwartier later hebben de diertjes hun taak volbracht. Nog één of twee gaan er heldhaftig door met zich voortplanten, de rest is spartelend in het water beland en laat zich meevoeren door de Donau. Een rivier van insectenlijkjes stroomt onstopbaar richting zee. 'Dit schouwspel is uniek,' glundert Petre. 'Dit zie je één of twee dagen per jaar. En je weet nooit precies wanneer.'

Zijn wij net als de oeverasen? Heel even hebben mensen hier geleefd, in deze uithoek van Roemenië, om er als bezetenen visfabrieken en betonnen pieren te bouwen en daarna weer even snel te verdwijnen. Zelfs in ons overgereguleerde werelddeel weten we ons niet overal te handhaven. Of dat erg is? Geen enkele dans duurt eeuwig.

Met de klok mee vanaf linksboven De oeverase is een bijna buitenaards ogend diertje. / Doorkijkje vanuit een verlaten huis in Letea. / In het licht van de ondergaande zon verzamelen honderdduizenden oeverasen zich boven de Donau voor een wonderlijk schouwspel.

5X ROEMENIË WEG VAN DE MASSA

Van links naar rechts De Donau in Crişan. / Lipovanenhuis in Mila 23. / Het strand van Sulina heeft weinig voorzieningen, maar je hoeft je er niet stierlijk te vervelen. / Vis staat vaak op het menu in de Donaudelta.

ACTIVITEITEN

1 SPEUR NAAR WILDLIFE

Stap in een bootje met Petre, Lucian of Dan, de bevlogen gidsen van Pensiunea Vasiliu in Crişan, voor een dagvullen- de vogelexcursie en ga op zoek naar kroeskoppelikanen, roze pelikanen, helderblauwe scharrelaars en felgekleurde bijeneters. Richt je blik ook af en toe op het water. Wie weet zie je een otter, Europese moerasschildpad of dobbel- steenslang zwemmen, ecoturismdelta.ro

2 GA VOOR GOUD

Wandel langs de karakteris- tieke lichtblauwe huisjes met rieten daken en bloemrijke tuinen in Lipovanendorp Mila 23. De Russische oud-

gelovigen leven in dit deel van Roemenië al eeuwenlang vreedzaam samen met Roemenen, Oekraïners en andere minderheden. Bezoek ook het gloednieuwe roeimuseum in deze broed- plaats voor Olympisch talent, muzeu.ivanpatzaichin.ro

3 DUIK EEN OERBOS IN

Tussen de vele waterwegen van de Donaudelta liggen oerbossen met machtige eiken van honderden jaren oud en eindeloze rivierduinen, zoals rondom de dorpen Caraorman en Letea. Dit is het terrein van kuddes wilde paarden. Een enkele keer lukt het een lokale cowboy om met veel geduld een dier te

vangen en te temmen. Pensions in de delta en de Nederlandse reisorganisatie Better Places kunnen je hel- pen met het plannen van een excursie, te voet of per paard en wagen, betterplaces.nl

4 VERGAAP JE AAN VERGANE GLORIE

Sulina was ooit een kosmo- politische havenplaats, nu stroomt het stadje langzaam leeg. Letterlijk, want hier bereikt het water van de Donau eindelijk de Zwarte Zee en het einde van ons continent. De ideale plaats om een dagje strand te com- bineren met jezelf vergapen aan ooit gewichtige bouw- werken die nu langzaam

afbrokkelen, met bovendien een ruime keuze aan restau- rants en terrasjes.

5 HOUD JE VOETEN DROOG

De Donaudelta is vlakker dan vlak, maar aan de horizon lonkt het silhouet van het Măcingebergte. De Karpaten zijn vijf keer hoger en beren en wolven fotogenieker dan babyschildpades, maar het oudste en laagste gebergte van Roemenië is niets om je neus voor op te halen. Een wandeling van vier uur voert vanaf Măcin over een gekar- telde bergrug (hoogste punt: 370 meter) en langs geëro- deerde rotsen, acaciabossen, pioenrozen en tientallen vlindersoorten.

HIER SLIEPEN WIJ

6 PENSIUNEA VASILIU // CRIŞAN

In het pension van Petre draait alles om slow tourism. Hij en zijn toegewijde gidsen organiseren excursies naar elke denkbare plek in de Donaudelta, kennen elke vogelsoort bij naam en hebben plezier in hun werk. Trek bij voorkeur minimaal een week uit om de delta

VOOR MIJN PLANNING

Reizen naar Roemenië

Tarom vliegt rechtstreeks van Amsterdam naar Boekarest. Wie twee weken of langer naar Roemenië gaat kan een reis per trein overwegen. De verbinding is goed, de treinrit verrassend aangenaam. Met de Nightjet reis je per nachttrein en zonder overstappen van Amsterdam naar Wenen, nightjet.com. Na een dag in de Oostenrijkse hoofdstad reis je met de Dacia-slaaptrein verder naar Boekarest, opnieuw zonder overstappen, cfrcalatori.ro. Wij betaalden € 440 p.p. voor een retour, inclusief dagje Wenen op de heenreis. Ook de Nederlandse reisorganisatie Better Places kan deze treintocht voor je uitstippelen, als onderdeel van een georganiseerde reis betterplaces.nl

Reizen binnen Roemenië

Een huurauto is voor een reis naar de Donaudelta overbodig: wegen zijn er amper in dit gebied en je zult je auto in Tulcea achter moeten laten. Daar reis je per trein in zes uur heen vanaf Boekarest, met een overstap in Medgidia. Gedeelde taxibusjes maken de rit in een uur of vier. In Tulcea vertrekken de veerboten van Navrom naar de dorpen in de delta. Een kaartje naar het cen- traal gelegen Crişan kost € 9 (2,5 uur), of € 20 voor de Delta Star watertaxi (1 uur), navromdelta.ro. Wil je naast de Donaudelta ook andere Roemeense hoogtenpunten bezoeken, zoals de middeleeuwse stadjes van Transsylvanië of de houten kerken van Maramureş? Better Places brengt je in contact met een reisspecialist die in het land woont. Samen ontwerp je de ideale maatreis, betterplaces.nl

BESTE REISTIJD

Het voorjaar is zonder twijfel het beste seizoen om de Donaudelta te bezoeken. Zowel de planten- als dierenwereld is volop in voortplantingsmodus. Zomers kunnen broeierig warm zijn en muggen kunnen in deze tijd van het jaar een ware plaag vormen. Voor verregende dagen hoef je zelden bang te zijn.

j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d	Sulina
4	4	8	13	19	24	27	27	22	16	11	6	temperatuur (°C)
16	12	17	14	20	28	19	24	22	24	23	22	neerslag (mm per mnd)

SCAN DE QR-CODE VOOR ONLINE REISINSPIRATIE EN EEN BESTEMMINGSKAART

